

Програма за подмладяване на застрашени от изчезване местни сортове и създаване на два овощни разсадника с генни банки и маточници в общините Трекляно (България) и Босилеград (Сърбия)

1. Апликанти: Община Босилеград, община Сурдулица и община Трекляно

2. Продължителност: 24 месеца

3. CALL FOR PROPOSALS: достъпните Европейски фондове – PROGRESS, EIDHR, RSEDP, трансгранични програми за сътрудничество

4. PROJECT SUMMARY:

Обобщение на проекта:

Програмни цели, планирани дейности

Програмните цели и планираните дейности, както и резултатите от проекта, ще бъдат постигнати чрез:

- укрепване на партньорството в трансграничен район (ТГР) „Краище”,
- подобряване на капацитета за съвместно използване на регионалните ресурси чрез създаване на устойчива еко-мрежа,
- развитие и изследвания в областта на биологичното земеделие за опазване и възпроизводство на местните сортове овощни култури в района.

Общата цел: да се засили трансгранично сътрудничество в областта на изследванията и развитието на по-устойчиви иновации, генериращи доходи, заетост и обучение на възрастни хора.

Специфични цели:

- разкриване в трансграничния район на възможност за намиране на подходящ модел и технология за генериране на доходи, за заетост и изграждане на капацитет, за повишаване на качеството на живота и за социалното включване на уязвимите групи от населението. Опитът на водещия партньор за свързване на социални, културни, биологически и икономически цели в практика и възможността те да бъдат модернизирани чрез образование и механизми за научни изследвания за насърчаване

на заинтересовани предприятия, предприемачи и частни лица за иновации и устойчиво развитие на овощарството в трансграничния район.

- изграждане на партньорства и мрежи между различни заинтересовани страни-местни неправителствени организации, научни институти, училища и университети като преки бенефициенти за постигне и реализиране на целите на Програмата в общините Босилеград, Сурдулица и Трекляно.

В срок от 24 месеца ще бъдат изпълнени следните дейности, за да се реализират поставените цели:

1. Създаване на два разсадника с генни банки от уникални овощни сортове овощни култури, генериращи приходи;
2. Капацитет и изграждане на умения на 60 лица (предприемачи, безработни и хора в неравностойно положение) за работа с овощни дървета.
3. Обмен на добри практики и насърчаване производството на овощни плодове, за разширяване опита на трансграничните партньори.

Въздействието върху трансграничния район ще се прояви: в съвместно разработване и изпълнение на планираните дейности, както и в създаването на механизми за защита на иновациите.

Изпълнението на програмата за подмладяване на застрашени от изчезване местни сортове и създаване на два овощни разсадника с генни банки в общините Трекляно и Босилеград ще включва: разработване на съвременни технологии за съхраняване, опазване и възпроизводство на местни сортове овощни култури.

6. ЦЕЛЕВИ ГРУПИ

Преки бенефициенти:

1. Екипът на проекта, включващ трансграничните партньори от КРОГ ще координира, управлява и изпълнява дейностите.
2. Местните власти на общините Босилеград, Сурдулица и Трекляно, организациите на гражданското общество, 60 лица (предприемачи, безработни и хора в

неравностойно положение) ще бъдат ангажирани в създаване на два овощни разсадника с генни банки, за прилагане на необходимите научнообосновани мерки за съхранение и развитие на регистрираните от проекта КРОГ уникални овощни култури и ще участват в изграждане на умения и капацитет чрез обучения и професионални курсове.

3. Местни неправителствени организации в трансграничните общини ще участват в идентифицирането и избора на бенефициенти и ще допринесат за работата на два овощни разсадници с генни банки.

4. Научни институти и университети от България и Сърбия в областта на земеделието и овощарството ще предоставят изследователски екипи и активно ще подпомагат модернизацията на бизнеса и социалния модел на овощните разсадници с генни банки, както и конкретната работа на 60 лица и ще гарантират бъдещата ефективност и устойчивост на проекта, ще участват в акумулирането на средства и на допълнителни ресурси.

Непреки бенефициенти:

1. Публичните институции в общините на трансграничните партньори: земеделските служби, бюрата на Национална служба по заетостта (Сърбия) и на Агенция по заетостта (България), централите за социална работа.

Тези заинтересовани страни ще предложат своята експертиза и ще консултират работата на преките бенефициенти и на разработените модели за заетост и социална сигурност.

2. Местните общности в общините от ТГР „Краище“ ще се възползват непряко чрез укрепване на социалното сближаване и проектиране на иновативни модели за заетост.

3. Членовете на групите в неравностойно положение в двете трансгранични общини: 60 обучени лица, ангажирани в иновационните модели ще придобият нов опит, умения и капацитет и създадената добра практика ще бъде приложима и за други лица в неравностойно положение, които ще станат потенциални участници в разпространяването на този модел на работна заетост/предприемачество.

4. Трансграничните общини ще се възползват от тези механизми за създаване на заетост и ще бъдат "инкубатори" на добри практики.

5. И други общини от ЕС с подобен социално-икономически статус ще се възползват от трансграничния опит в район „Краище” и ще имат възможност да репродуцират създадените модели и ще се получи мултиплициращ ефект.

7. ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА

Общата цел: да се засили трансгранично сътрудничество в областта на изследванията и развитието на по-устойчиви иновации в областта на овощарството и биоземеделieto генериращи доходи, заетост и обучение на възрастни, безработни и социалното включване на уязвимите групи. В ТГР „Краище” лицата в неравностойно положение най-често са над 40 години, безработни и социално изолирани. Те не са пригодни за заетост, тъй като изискванията на новите по-либерални икономически изисквания не съответстват на техните умения, възможности и опит - силно повлияна от стереотипите и култура, етнос и жизнена среда. Високата безработица сред тях е засегнала социално-икономическите условия на трансграничната област, затрудняващи местното развитие. Чрез предложените механизми от изследователските екипи трябва да се проектират и усъвършенстват по-устойчиви модели за генериране на доходи, заетост и социално интегриране в трансграничния район.

Специфичната цел е: да се внедри в ТГР „Краище” практиката на овощни разсадници с генни банки за генериране на доходи, заетост и обучение през целия живот като инструмент за повишаване на качеството на живот. За да се подобри тази практика е необходимо: повишаване на уменията на производителите на плодове, изграждане на мрежови системи, повишаване на ефективността на бизнес модела, с акцент върху социалните цели; тестване на социалното предприемачество в овощни градини, създадени с материал от овощните разсадници с генни банки.

Тези приоритети могат да бъдат решени чрез: 1. трансфер на най-добри практики за овощни градини, създадени с материал от овощните разсадници с генни банки; 2. създаване на механизми за разпространяване на технологии, бизнес планове,

социален модел на предприемачество, умения и способности и по този начин да се насърчава умножаването на социалните иновации и повишаване на тяхната ефективност и въздействие.

8. Очаквани резултати и трайност на резултатите

1. Създаването на 2 овощни разсадници с генни банки, които ще генерират доходи.

2. Подобряване на управлението, производството, маркетинга на предприемачеството и компетентността по информационни технологии на 60 лица, производители на плодове и безработни хора от трансграничния район.

3. Два многостранни изследователски екипи (академични, научни, правителствени и неправителствени бенефициенти на разсадниците) и две пилотни социални предприятия, които да бъдат създадени в България и Сърбия, според специфичните условия на териториите.

4. Увеличаване на трансграничния опит в ТГР „Краище” посредством: обмен на опит и знания между изследователски екипи, които да създават адекватни бизнес планове, обмен на добри практики, повишаване на видимостта на дейностите.

Изводи според резултатите

1. Повишаване на нивото на доходите на ниво „домакинство”, повишаване на броя и вида на контактите с другите местни заинтересовани страни от трансграничния обмен. Повишаване на осведомеността на местните общности в трансгранични общини по отношение на разнообразните групи

2. Подобряване на заетостта на уязвените лица, ангажирани в тази дейност, които да продължат ученето през целия си живот, обучение на възрастни по модели, които оценяват нуждите и потенциала на най-уязвените категории в трансграничния

район. Подобряване на кооперирането и обмен на практики между трансграничните производители на плодове, изследователските екипи и експертите.

3. Повишаване на осведомеността от академични и научни участници в дейностите в ТГР „Краище” по отношение на ползата от обмен на опит и модели за оживление и просперитет на изостаналите и в демографска криза трансгранични общини.

4. Укрепване на партньорството в трансграничния район между множество заинтересовани страни, за насърчаване на социално-икономическото развитие на региона чрез съвместни действия.

9. Предимства по Програмата

Предимства по Програмата за целевите групи: Програмата има за цел развитието на трансграничните механизми, които отстояват социално-икономическите иновации, за да генерират по-устойчива и приобщаваща заетост и доходи, вкл. и на групите в неравностойно положение.

Насърчаване на участието, създаването на партньорства, трансфер на добри практики, учене през целия живот като методологии, увеличаващи възможностите за взаимодействие, обмени за създаване на капацитет на целевите групи.

Производителите заети в овощните градини и в разсадниците, множество заинтересовани страни, членове на изследователски екипи и организации на гражданското общество пряко ще се възползват от проекта чрез:

- промяна на стереотипи, засягащи ромите и жените в селските райони и придобиване на умения, за повишаване на пригодността за заетост;
- създаване на възможности за заетост (предприемачеството);
- по-подходящи за ситуацията на преките бенефициенти;
- признаване на алтернативна икономика и икономическото разнообразие и положителното им влияние върху местното развитие.

Широката общественост (гражданското общество, местни общности) ще се възползват от Програмата, особено по отношение на ефектите на алтернативна икономика и социални иновации на местните икономически субекти. Положителните ефекти на предприемачеството (умения и практика) в пазара на труда на трансграничния район ще насърчава и подкрепя разпространението и адаптирането на иновативни предприятия, които ще увеличат значително генерирането на приходи. От друга страна, алтернативни и новаторски предприятия и засилени модели на заетост също ще имат възможност да повлияят на пазара на труда с цел да се засили политиката на подкрепа на малките и средни предприятия и развитието на селските райони. Положителното влияние на ученето през целия живот също ще отвори нови възможности за включване на някои неформални образователни критерии към формалното образование и по този начин да се достигне до по-ефективни и ефикасни резултати в тази област и по-нататъшно увеличаване на броя на бенефициентите.

10. Методологически подход

Методологията на Програмата се основава на интегриран подход и за да бъде всяка инициатива успешна и ориентирана към целта трябва да се:

- ангажират ключови заинтересовани страни от всички съответни сектори: многостранно сътрудничество чрез подходи за участие;
- комбинират практически и теоретични дейности, както и да се изгражда капацитет и промоционални дейности: междусекторен и взаимосвързан подход чрез обединяване на експертния опит на партньорите в областта на образованието, укрепване на съществуващите инициативи; мрежа и обмен на опит.
- бенефициентите да имат доказана приложимост в практиката и в управление на социални инициативи за иновации чрез изграждане на капацитет на местните заинтересовани страни;
- активират всички местни ресурси и системи за подкрепа чрез изграждане на видимост, промоция и партньорство.

Методите за изпълнение на дейностите са:

- Включване и участие на съответните заинтересовани страни през фази/дейности на проекта: включване на представители от частния и обществения сектор;
- Обучение в действие - учене през целия живот, обмяна на опит и трансфер на знания, прехвърляне на извлечените поуки и най-добри практики между партньорите, обучение на работното място на преките бенефициенти в овощните градини и в разсадниците ;
- капацитет и изграждане на умения чрез предоставяне на технически обучения, които да се прилагат на практика.

Партньорите по Програмата ще бъдат представени в структурата на двата изпълнителски екипа (по един от всяка страна на границата), за да се отрази опита и управление на партньорските организации. Двата основни партньори от двете страни на границата (общините) ще ръководят и координират цялостното изпълнение на Програмата и ще бъдат отговорни за управлението на бюджета и разходите.

11. Трансгранично въздействие

Трансграничното въздействие на Програмата ще бъде частично формирано от трансграничната структура на партньорството, въз основа на съвместното развитие и съвместното изпълнение на основните дейности. Основавани на същите трансгранични стойности, партньорите ще постигнат въздействие върху двете страни на границата по отношение на утвърждаване на трансграничното сътрудничество, обмен на опит и знания между изследователските екипи, управлението на ТГ механизми и модели в социалната икономика. Видими ще бъдат взаимния обмен и трансфер на знания, постигнатите резултати от Програмата по отношение на създаването на иновативни предприятия за преработка на плодове (максимизиране на устойчиво разнообразие и откриване на нови пазарни възможности) от двете страни на границата и създаване на по-силни стимули за съвместните предприятия, увеличение на подобни инициативи и бизнес планове, за да стимулират социалните предприемачи да предприемат действия

и да станат по-ангажирани в насърчаването на социалните предприятия, да се мотивира увеличаването на броя на хората в неравностойно положение да участват в процеса на учене през целия живот и за увеличаване на броя на различните заинтересовани страни да си сътрудничат в мрежата за подкрепа на нови социални и икономически иновации.

Тези действия на местно равнище чрез трансгранично партньорство и структура също ще получат по-голямо значение и лост на въздействие на политическо ниво. При доказване на икономически и социални ползи, социалните иновации ще получат признание и нов тласък за печеливш бизнес и ще въздействат на политиката в за възраждане на районите в демографски и социално-икономически упадък.

12. Принос към програма за стратегия и хоризонтални цели

При осъществяване на специфичната и общата цел, тази Програма насърчава социално-икономическите иновации чрез укрепване на връзките между социални и бизнес цели, чрез образованието и науката, чрез изграждане на многостранни партньорства, чрез насърчаване на културните различия за устойчиво разнообразие. По този начин тази дейност допринася за създаването на по-екологично устойчиви и сигурни гранични зони, създавайки възможностите за заетост и намаляване на социалното изключване и изолация в трансграничния район „Крайще”.

Тази Програма допринася за постигане на следните хоризонтални цели на Програмата за ТГС България – Сърбия по ИПП:

1. Създаване на съвместни структури чрез максимизиране на трансгранично въздействие: дейностите по Програма ще бъде успоредно от двете страни на границата, включително изграждане на партньорства с правителствени, неправителствени организации и академични институции. Резултатите от изпълнението на Програма ще се разпространяват по различни селища на партньорските общини. Най-добрите практики и изследвания ще бъдат разпространени както в Сърбия, така и в България след края на Програма.

2. Културното наследство в региона и разликите в ценностите се подкрепят от Проекта за осигуряване на разнообразие и интеграция. Рекламни материали и

изследвания ще бъдат популяризирани на сръбски и на български, за да се улесни обмена на опит и прехвърляне на най-добри практики.

3. Осигуряване на равни възможности: Този проект свързва дейности за образование, учене през целия живот, умения и изграждане на капацитет, предприемачество и включването на най-неравнопоставените групи като жените в селските райони, самотни майки и роми. Насърчаване на икономическите иновации чрез овощните градини, разсадниците и преработвателните предприятия, нетрадиционни за тези категории, Програмата се бори за преодоляването на стереотипи, засягащи лицата в неравностойно положение.

4. Създаване на устойчивост: методологията на Проекта насочва към създаване на устойчивост чрез печеливши дейности, които ще станат и двигател на промяната в региона и ще осигурят социалната устойчивост в създаването на самостоятелна заетост и предприемачество.

13. Съвместимост с хоризонтална политика на ЕС по отношение на устойчивото развитие

Тази Програма допринася за устойчиво развитие чрез обвързване на социални, икономически и екологични перспективи и обстоятелствата в ТГР „Краище”. Развитието на селските райони е важен приоритет и като ръководен принцип в тази дейност, като се вземат предвид структурата на селското стопанство, методите на производство, разнообразните икономически дейности, социалната структура на тези райони и на домакинствата, традиционните практики и демографската ситуация. Всички тези елементи са оценени при тази Програма, която се стреми да разнообрази икономическите дейности в селските райони, като същевременно се зачитат културните ценности и навици и традиционни практики, полезни за съвременното развитие.

Методологията насърчава по време на процеса на планиране и изпълнение силно да се подкрепят принципите на устойчивото развитие. Прилагат се методи, интегрирани чрез многостранен принос, неформално обучение, методики за адаптиране към нуждите на разнообразието на региона, като се започне от етапа на проектиране. Освен трансграничните партньори и други участници, представители на правителствата на

Сърбия и България активно допринасят и подкрепят развитието на концепцията за трансгранично стимулиране на изостаналите селски райони и специфичния им социален състав. Това води до укрепване на потенциалното въздействие на проекта върху социалната устойчивост, чрез подобряване на трайни, гъвкави и иновативни модели, създаващи заетост и насърчаване на растежа на предприемачеството, като отношение и практика. По такъв начин предприемачеството се поставя в по-широк контекст и се превръща в символ за просперитет на личността и колектива. Повишената символна стойност се материализира в поемане на отговорност, инициативност, креативност и проектиране на себе си в една нова перспектива.

13. Устойчивост и капитализация на резултатите от проекта

Междусекторните механизми за подкрепа ще осигурят устойчивост и ще улеснят продължаването на дейностите на Проекта.

- Партньорството между учените, стопанските и нестопански публични трансгранични участници ще допринесе за укрепването на всички дейности свързани с овощарството - разсадници, овощни насаждения, преработвателни предприятия и други, развиващи се чрез нетуъркинг, маркетинг)

- Наблюдение и напътстване от ЕС ще бъдат осигурени от изследователски екипи в сътрудничество и съгласуваност с правителствата на България и Сърбия. Бизнес плановете ще бъдат проектирани в средносрочен и дългосрочен план при условието за самоиздръжка.

- Чрез връзки с частния сектор, ще се търсят механизми за маркетинг и изграждане на мрежи в трансграничния район, при подкрепата на правителствата на двете страни.

- С укрепване на капацитета на производителите ще се повиши пригодността им за заетост. Прилагането на техните умения за продажби, маркетинг, информационни технологии, връзки с обществеността и предприемачески умения ще допринесат за придобиване на устойчивост на дейностите.

Институционална устойчивост

Собствеността на трансграничните партньори е видна, чрез тяхното партньорство и инвестиции за реализацията на проекта. Създаването на социалния диалог и на мрежови механизми се увеличи конкретното участие на трансграничните партньори и на различни местни заинтересовани страни от двете страни на границата.

- Това действие ще улесни заетостта и ще създаде мерки за генериране на доходи, докато повишаване на конкурентоспособността на пазара. Освен положителното си отдолу-нагоре въздействие върху политиката за развитие на SE, това действие ще подобри политиките за социално включване: стратегии за повишаване на устойчивостта на многообразието, което прави групи в неравностойно положение, които са по-подходящи, печелившо и нестопанска цел; механизъм за защита на SE в либералния икономически пазар. Конкретните етапи в това действие ще способстват да установят приоритетите на SE в трансграничния район.

14. Мултиплициращ ефект

1. Възпроизводимите модели на социалната кооперация :

силни партньорства; мобилизиране на групи в неравностойно положение (60 лица, особено сред жените в селските райони, самотни майки и роми) като производители / предприемачи; мащабни бизнес модели, които да обслужват социални цели; мрежа за подкрепа за насърчаване на ангажиране на частния сектор.

2. Трансфер на знания:

трансграничния проект се основава на съществуващите знания (практики в Сърбия и България).

3. Изследователски екипи от двете страни на границата конкретно да допринесат за подобряване на бизнес модел. Тези мащабирани бизнес модели ще могат да бъдат взети под внимание и да се превърнат в пример, за да бъдат адаптирани и повторени в различни трансгранични райони.

4. Капацитетът и уменията на групи в неравностойно положение ще бъдат засилени по отношение на бизнес развитието, маркетинг, IT, PR учене през целия

живот, наставничество и по-формално образование в училище за обучение на възрастни. Този гъвкав и адаптивен образователен пакет може да бъде лесно повторен в цялата трансгранична област и извън нея.

16. Управление на риска

а) Политическите рискове: избори и смяна на референтите в местната администрация. За да се смекчат рисковете, усилията в тази дейност ще бъдат насочени към създаване на разнообразни контакти и на социалния диалог на заинтересованите страни.

б) социални рискове: контакти между трансграничните партньори и крайните бенефициенти може да бъде трудно. Социални ресурси и приоритети, не могат да бъдат напълно признати. За да се намали този риск, водещият заявител ще въведе различни наличните ресурси, които вече са планирани в това действие и извън обхвата му, като се започне от партньорски организации.

в) икономически рискове: Наставничество и последващи механизми трябва да бъдат установени в хода на действието и да предоставят техническа помощ и подкрепа за работата на изследователските екипи при двойна проверка стабилността на бизнес плановете. По този начин ще се намали въздействието на рисковете и ще се помогне на изследователски екипи да преразгледат своите бизнес плановете и маркетингови комуникации и търговски стратегии, които да бъдат изпитани в социалните предприятия.

г) Културни рискове: културното многообразие в региона може да бъде предизвикателство в комуникацията и възприятието и да има различни тълкувателни. Културната осъзнатост и компетентност в трансграничния район на крайните бенефициенти и на всички заинтересовани страни, участващи в трансграничното действие, ще помогне да се намалите риска от недоразумения.

д) Организационни рискове: трансграничните проектни екипи могат да бъдат подложени на непредвидени промени в областта на човешките ресурси; комуникационни трудности могат да попречат на изпълнението на дейностите. За да се сведе до минимум въздействието на тези потенциални рискове, мерките за управление и умения ще бъдат увеличени, ролите и задълженията ще бъдат ясно дефинирани на основата на писмени и устни комуникационни стандарти.

16. Иновационно измерение

Дейността е свързана с концепцията и модела на алтернативна икономика и социални иновации, заимствани от теорията и практиката в ЕС. Определят се социалните иновации като "... нови идеи (продукти, услуги и модели), които едновременно отговарят на социалните потребности (по-ефективно, отколкото алтернативи) и създаване на нови социални отношения или сътрудничества". В допълнение, стратегическия документ "Европа 2020" и водещата инициатива "Съюз за иновации" определя социалните иновации като "вслушване в изобретателността на благотворителни организации, асоциации и социални предприемачи, които да намерят нови начини за задоволяване на социалните потребности ...". ЕС възприема социалните иновации като инструмент за насърчаване на конкурентоспособността на европейските предприятия. Активното участие на гражданското общество в социално-икономическото развитие се търси чрез алтернативни модели на икономика, които са базирани в смяната на традиционната социална система. Фокусът е върху отдалечаване от пасивни помощи, които пресъздават зависимостта на бенефициентите на самата система за активиране на потенциала на уязвимите лица. Социално предприемачество по този начин трябва да бъде замислено и като самостоятелно инструмент за овластяване, който позволява на хората в неравностойно положение да постигнат по-високи нива на социално включване (заетост, образование, здравеопазване, достъп до ресурси и услуги), което също е на основата на устойчивото развитие на местна социално-икономическа система.